

ที่ สศ 0001/ 2556

สำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
128 อาคารพญาไทพลาซ่า ถนนพญาไท กทม. 10400

๒๒ ธันวาคม ๒๕๕๑

เรื่อง ความเห็นและข้อเสนอแนะของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เรื่อง "แนวทางการจัดการ
ทรัพยากรแร่ของประเทศไทย"

กราบเรียน นายกรัฐมนตรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย ความเห็นและข้อเสนอแนะของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เรื่อง "แนวทางการจัดการ
ทรัพยากรแร่ของประเทศไทย"

ด้วยสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เห็นว่าภาครัฐควรมีนโยบายการจัดการ
ทรัพยากรแร่ธาตุของประเทศที่เหมาะสม โดยต้องส่งผลดีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคมโดยรวม
และจัดสรรผลประโยชน์ให้แก่คนในพื้นที่อย่างเหมาะสม การพัฒนาแหล่งแร่ต้องเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
และมีประโยชน์ในระยะยาว ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด มีความปลอดภัยต่อชีวิตทรัพย์สิน
ของคนในพื้นที่ สามารถฟื้นฟูสภาพพื้นที่เหมืองร้างให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อีก รวมทั้งไม่สร้างความขัดแย้ง
ระหว่างการใช้กับการอนุรักษ์ที่จะเกิดกับทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ คือ ดิน ป่าไม้ และน้ำ ดังนั้น จึงได้ดำเนินการ
ศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นและแนวทางการแก้ไขในทุกมิติ พร้อมทั้งประมวลจัดทำเป็นความเห็นและข้อเสนอแนะ
เพื่อเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาต่อไป

สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในคราวประชุม ครั้งที่ 15/2551 เมื่อวันที่
14 สิงหาคม 2551 ได้พิจารณาเรื่องดังกล่าว และมีมติให้เสนอความเห็นและข้อเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรี
เรื่อง "แนวทางการจัดการทรัพยากรแร่ของประเทศไทย" ซึ่งครอบคลุมประเด็นที่สำคัญ 6 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย
2. ด้านการฟื้นฟูระบบนิเวศน์และความสมบูรณ์ของพื้นที่ทำเหมืองแร่ร้าง
3. ด้านการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในสังคม
4. ด้านการปรับปรุงแก้ไขอัตราค่าภาคหลวงแร่
5. ด้านการกำหนดแนวทางและแผนการจัดการทรัพยากรแร่

/ 6. การจัดทำ ...

6. ด้านการจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ (SEA) และการปรับปรุง
การจัดทำรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA)

(รายละเอียดปรากฏตามสิ่งที่ส่งมาด้วย)

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหากผลการพิจารณาเป็นประการใด ขอได้โปรดแจ้ง
ให้ทราบในโอกาสแรกด้วย จะเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

(นายโคทม อาริยา)

ประธานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สำนักกิจการสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

โทร. 0 - 2612 - 9218

โทรสาร. 0 - 2612 - 9152

ความเห็นและข้อเสนอแนะ
เรื่อง “แนวทางการจัดการทรัพยากรแร่ของประเทศไทย”
โดย สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

1. ความเป็นมา

ทรัพยากรธรณีซึ่งรวมทรัพยากรแร่ธาตุถือได้ว่าเป็นทรัพยากรธรรมชาติประเภทหมดไป ไม่สามารถเกิดหมุนเวียนทดแทนขึ้นมาได้ในระยะสั้น และเป็นทรัพย์สินของสาธารณะที่ไม่มีใครเป็นเจ้าของ มีความสำคัญสูงต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของโลกและของประเทศ ซึ่งการใช้ทรัพยากรแร่ที่ผ่านมาทำให้มีแหล่งแร่เสื่อมโทรม มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและการใช้พื้นที่ สร้างความขัดแย้งทางสังคม สาเหตุเกิดจากรัฐไม่มีวิสัยทัศน์ ทิศทางและเป้าหมายของแผนการจัดการทรัพยากรธรณีที่ชัดเจน และเป็นไปได้อาจไม่ได้กำหนดบทบาทของภาครัฐ เอกชนและประชาชนในการใช้ประโยชน์แหล่งทรัพยากรธรณีเพื่อตอบสนองความต้องการวัตถุดิบของอุตสาหกรรมและปรับปรุงคุณภาพชีวิตของคนในสังคม ทำให้การพัฒนาแหล่งทรัพยากรแร่ประสบปัญหาอุปสรรคไม่สามารถนำทรัพยากรแร่ที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศมาใช้ได้ในเวลาที่เหมาะสม

ซึ่งการพิจารณาความเหมาะสมในการพัฒนาแหล่งทรัพยากรธรณีขึ้นมาใช้ประโยชน์ เป็นเรื่องที่ภาครัฐต้องดำเนินการตัดสินใจโดยอาจใช้การศึกษาความเหมาะสมที่พิจารณาประเด็นต่างๆ อย่างครบถ้วน ทั้งด้านเทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐศาสตร์โดยครบถ้วนวงจรชีวิตของการใช้ประโยชน์แหล่งทรัพยากรแร่ เพื่อประเมินผลกระทบและผลประโยชน์ในระยะยาวรวมถึงข้อได้เปรียบข้อเสียเปรียบของประเทศ เช่น แร่ทองคำ ซึ่งเป็นแร่ธาตุที่ภาคเอกชนขอสัมปทานเพิ่มมากขึ้น และเมื่อพิจารณาการจับเก็บค่าภาคหลวงแร่จากบริษัทที่ได้รับสัมปทานแล้ว พบว่ามีอัตราการเก็บค่าภาคหลวงที่ต่ำมาก เมื่อเปรียบเทียบกับผลประโยชน์ที่ภาคเอกชนซึ่งส่วนใหญ่มีผู้ร่วมทุนเป็นชาวต่างชาติได้รับเป็นมูลค่ามหาศาล แม้ว่าปัจจุบันได้มีการปรับปรุงเพิกัดอัตราค่าภาคหลวงแร่ทองคำให้สูงขึ้นมากกว่าอัตราค่าภาคหลวงแร่ทั่วไป รวมถึงการปรับปรุงการเรียกเก็บเงินผลประโยชน์พิเศษแก่รัฐเพื่อตอบแทนการออกบัตรแร่ทองคำให้สูงขึ้นแล้วก็ตาม

สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยคณะทำงานวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พิจารณาเห็นว่าภาครัฐควรมีนโยบายการจัดการทรัพยากรแร่ธาตุของประเทศที่เหมาะสม โดยต้องส่งผลดีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคมโดยรวมและจัดสรรผลประโยชน์ให้แก่คนในพื้นที่อย่างเหมาะสม การพัฒนาแหล่งแร่ต้องเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีประโยชน์ในระยะยาว ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด มีความปลอดภัยต่อชีวิตทรัพย์สินของคนในพื้นที่ สามารถฟื้นฟูสภาพพื้นที่เหมืองร้างให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อีก รวมทั้งไม่สร้างความขัดแย้งระหว่างการใช้กับการอนุรักษ์ที่จะเกิดกับทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ คือ ดิน ป่าไม้ และน้ำ

2. การดำเนินการ

สภาที่ปรึกษา คณะทำงานวิทยาศาสตร์ฯ ได้ดำเนินการเพื่อจัดทำความเห็นและข้อเสนอแนะต่อรัฐบาล ในการกำหนดนโยบายและแนวทางด้านการทำเหมืองแร่ของประเทศไทย โดยได้ดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรแร่ธาตุของประเทศ การจัดทำเหมืองแร่ การเก็บค่าภาคหลวง และผลกระทบทั้งด้านสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิต จากเอกสารงานวิจัย เอกสารของทางราชการ และข้อมูลจากหน่วยงานเอกชนที่เกี่ยวข้อง
2. การจัดประชุมเพื่อรับฟังการบรรยายและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกับกรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ เรื่อง การทำเหมืองแร่ของประเทศไทย เมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2551
3. การจัดประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งจากภาครัฐและองค์กรภาคเอกชน เรื่อง การทำเหมืองแร่ของประเทศไทย เมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2551 และวันที่ 23 เมษายน 2551 ตามลำดับ

3. สำคัญ และข้อวิเคราะห์

3.1 สถานการณ์แร่ในปี 2550

ปัจจุบันมีการผลิตแร่ประมาณ 39 ชนิด ทั้งเพื่อตอบสนองความต้องการภายในประเทศ และเพื่อการส่งออก โดยมีแร่ที่สำคัญ คือ ลิกไนต์ หินปูน สังกะสี ยิปซั่ม ดีบุก และโซเดียมเฟลด์สปาร์ โดยมีพื้นที่ประทานบัตรทั่วประเทศ 1,938 แปลงในพื้นที่ 5 แล่นไร่ เป็นประทานบัตรเหมืองแร่บนบก ประมาณ 3 แล่นไร่ และเหมืองแร่ในทะเล 2 แล่นไร่ มีมูลค่ารวม 40,324 ล้านบาท มีการใช้แร่ภายในประเทศ 35 ชนิด เป็นมูลค่ารวม 40,310 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 90 และมีปริมาณการส่งออกแร่ 31 ชนิด เป็นมูลค่ารวม 18,839 ล้านบาท ซึ่งตั้งแต่ปี 2546 จนถึงปี 2550 จะมีมูลค่าที่เพิ่มขึ้นทุกปี ดังนี้

1) ปริมาณการผลิตแร่ในประเทศ ในปี 2549 - 2550 มีมูลค่าการผลิตแร่จาก 39,057 ล้านบาท เพิ่มขึ้นเป็น 40,324 ล้านบาท ซึ่งเพิ่มขึ้น 3.1% และในปี 2550 ปริมาณการผลิตแร่ 5 อันดับแรก คือ 1) หินปูน ปริมาณการผลิต 152 ล้านตัน มูลค่า 11,662 ล้านบาท 2) ลิกไนต์ ปริมาณการผลิต 18.5 ล้านตัน มูลค่า 9,224 ล้านบาท 3) สังกะสี ปริมาณการผลิต 0.2 ล้านตัน มูลค่า 5,585 ล้านบาท 4) ยิปซั่ม ปริมาณการผลิต 8.4 ล้านตัน มูลค่า 3,969 ล้านบาท 5) ทองคำ ปริมาณการผลิต 3,379.6 กก. มูลค่า 2,491 ล้านบาท

2) ปริมาณการใช้แร่ในประเทศ ในปี 2549 - 2550 มีมูลค่าการใช้แร่จาก 38,123 ล้านบาท เพิ่มขึ้นเป็น 40,310 ล้านบาท ซึ่งเพิ่มขึ้น 5.4% และในปี 2550 ปริมาณการใช้แร่ 5 อันดับแรก คือ 1) หินปูน ปริมาณการใช้แร่ 150.7 ล้านตัน มูลค่า 11,000 ล้านบาท 2) ลิกไนต์ ปริมาณการใช้แร่ 18.1 ล้านตัน มูลค่า 9,033 ล้านบาท 3) โลหะสังกะสี ปริมาณการใช้แร่ 59,571 ตัน มูลค่า 7,675 ล้านบาท 4) โลหะผสมสังกะสี ปริมาณการใช้แร่ 25,038 ตัน มูลค่า 3,537 ล้านบาท 5) โลหะดีบุก ปริมาณการใช้แร่ 4,412 ตัน มูลค่า 2,509 ล้านบาท

3) ปริมาณการส่งออกแร่ของประเทศ ในปี 2549 - 2550 มีมูลค่าการให้แร่จาก 17,066 ล้านบาท เพิ่มขึ้นเป็น 18,839 ล้านบาท ซึ่งเพิ่มขึ้น 9.4% และในปี 2550 ปริมาณการส่งออกแร่ 5 อันดับแรก คือ

- 1) โลหะดีบุก ปริมาณการส่งออก 7,662 ตัน มูลค่า 8,217 ล้านบาท
- 2) ยิปซัม ปริมาณการส่งออก 6.2 ล้านตัน มูลค่า 2,872 ล้านบาท
- 3) โลหะทองคำ ปริมาณการส่งออก 3,379.6 กก. มูลค่า 2,491 ล้านบาท
- 4) โลหะสังกะสี ปริมาณการส่งออก 7,643 ตัน มูลค่า 1,047 ล้านบาท
- 5) แร่เหล็ก ปริมาณการส่งออก 776,059 ตัน มูลค่า 1,044 ล้านบาท

4) การนำเข้าแร่ของประเทศ ในปี 2550 มีมูลค่ารวม 50,902.5 ล้านบาท ซึ่งมีรายละเอียดของปริมาณนำเข้าและมูลค่านำเข้าแร่ 5 อันดับแรก คือ

- 1) ถ่านหินบิทูมินัส ปริมาณการนำเข้า 7,607,862 ตัน มูลค่า 15,426.9 ล้านบาท
- 2) ถ่านหินประเทศอื่นๆ ปริมาณการนำเข้า 6,288,469 ตัน มูลค่า 9,398.8 ล้านบาท
- 3) แร่สังกะสี ปริมาณการนำเข้า 169,623 ตัน มูลค่า 6,204.2 ล้านบาท
- 4) ทองแดง ปริมาณการนำเข้า 74,624 ตัน มูลค่า 4,635.5 ล้านบาท
- 5) แร่ดีบุก ปริมาณการนำเข้า 12,974 ตัน มูลค่า 3,980.3 ล้านบาท

5) การจัดเก็บค่าภาคหลวงแร่ ในปี 2549-2550 มีมูลค่าการจัดเก็บจาก 1,550 ล้านบาท เพิ่มขึ้นเป็น 1,605 ล้านบาท ซึ่งเพิ่มขึ้น 3.5% และในปี 2550 ปริมาณการจัดเก็บค่าภาคหลวงแร่ 5 อันดับแรก คือ

- 1) หินปูน จัดเก็บได้ 627.6 ล้านบาท
- 2) ลิกไนต์ จัดเก็บได้ 360.3 ล้านบาท
- 3) ยิปซัม จัดเก็บได้ 164.9 ล้านบาท
- 4) โลหะสังกะสี จัดเก็บได้ 101.9 ล้านบาท
- 5) ทองคำ จัดเก็บได้ 55.0 ล้านบาท

6) สถานประกอบการในความรับผิดชอบของกรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่

6.1) เหมืองแร่ มีประทานบัตรรวม 1,464 แปลง เปิดการทำเหมือง 839 แปลง และมีเหมืองทั้งหมด 914 เหมือง เปิดการทำเหมือง 623 เหมือง โดยมีเหมืองเปิดการผลิต 5 อันดับแรก คือ

- (1) เหมืองหินก่อสร้าง 266 เหมือง
- (2) เหมืองหินอ่อนหินประดับ 77 เหมือง
- (3) เหมืองยิปซัม 48 เหมือง
- (4) เหมืองดินขาว 34 เหมือง
- (5) เหมืองเฟลด์สปาร์ 28 เหมือง

6.2) โรงโม่หิน มีใบอนุญาต 491 โรง เปิดการผลิต 309 โรง

6.3) โรงแต่งแร่ มีใบอนุญาต 235 โรง เปิดการผลิต 195 โรง

6.4) โรงถลุงแร่ มีใบอนุญาต 35 โรง เปิดการผลิต 30 โรง

6.5) โรงเกลือสินเธาว์ มีใบอนุญาต 298 โรง เปิดการผลิต 247 โรง

7) ข้อมูลศักยภาพแร่ของประเทศไทย ปริมาณสำรองแร่ที่สำคัญของประเทศไทย 10 อันดับแรก ซึ่งเป็นแร่สำรองเฉพาะในพื้นที่ที่เปิดอนุญาตให้ขอประทานบัตร มีดังนี้

7.1) เหล็กหิน มีปริมาณสำรอง 18 ล้านล้านตัน มูลค่า 9,000 ล้านล้านบาท

7.2) โปแตช มีปริมาณสำรอง 67,000 ล้านตัน มูลค่า 348.4 ล้านล้านบาท

7.3) กลุ่มหินอุตสาหกรรมและหินประดับ มีปริมาณสำรอง 21,700 ล้านตัน มูลค่า 2.6 ล้านล้านบาท

- 7.4) ถ่านหิน มีปริมาณสำรอง 2,000 ล้านตัน มูลค่า 1 ล้านล้านบาท
- 7.5) กลุ่มแร่ที่ใช้ในงานเซรามิก มีปริมาณสำรอง 355 ล้านตัน มูลค่า 200,000 ล้านบาท
- 7.6) ยิปซัม มีปริมาณสำรอง 200 ล้านตัน มูลค่า 90,000 ล้านบาท
- 7.7) ททรายแก้ว มีปริมาณสำรอง 253 ล้านตัน มูลค่า 90,000 ล้านบาท
- 7.8) ทองคำ มีปริมาณสำรอง 78 ตัน(โลหะ) มูลค่า 35,000 ล้านบาท
- 7.9) ดีบุก มีปริมาณสำรอง 170,000 ตัน(โลหะ) มูลค่า 34,000 ล้านบาท
- 7.10) สังกะสี มีปริมาณสำรอง 500,000 ตัน(โลหะ) มูลค่า 17,000 ล้านบาท

3.2 นโยบายและแนวทางการดำเนินการของภาครัฐในปัจจุบัน โดยสำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีนโยบายและแนวทางการดำเนินงานในการจัดการทรัพยากรแร่ธาตุ 4 ประการดังนี้

1) นโยบายประเมินประเภทและปริมาณทรัพยากรธรณีวัตุดิบสำรองทั่วประเทศ และ สงวนแหล่งแร่ในเขตอนุรักษ์เป็นแหล่งสุดท้ายที่จะนำมาพัฒนาและใช้ประโยชน์ในอนาคตเมื่อมีความจำเป็น

แนวทางการดำเนินการ

- 1.1) กำหนดหลักเกณฑ์การสำรวจแหล่งแร่ และการจัดทำรายงานการสำรวจให้ได้มาตรฐาน
- 1.2) ให้มีการสำรวจทางธรณีวิทยาและแหล่งแร่สำรองในพื้นที่ที่มีศักยภาพแร่สูง โดยสนับสนุนและเพิ่มบทบาทให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่มีประสิทธิภาพและไม่เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมาใช้
- 1.3) เร่งรัดการจำแนกและประเมินทรัพยากรธรณีวัตุดิบของประเทศ โดยคำนึงถึงศักยภาพและข้อจำกัดด้านการใช้พื้นที่ รวมทั้งจัดทำระบบข้อมูลเพื่อประกอบการกำหนดเขตแหล่งแร่ และ จัดลำดับความสำคัญของการนำมาพัฒนาและใช้ประโยชน์

2) นโยบายการใช้ทรัพยากรแร่และทรัพยากรธรณีอย่างมีประสิทธิภาพตามหลักการอนุรักษ์ โดยคำนึงถึงความสมดุลทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการประสานการใช้ประโยชน์ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติอื่น

แนวทางการดำเนินการ

- 2.1) ปรับปรุงพระราชบัญญัติแร่ และกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ให้สอดคล้องและเกื้อหนุนต่อการพัฒนาและใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ กำหนดบทลงโทษให้รัดกุมเหมาะสมและให้มีผลบังคับใช้อย่างจริงจัง รวมทั้งเร่งรัดการออกกฎหมายเฉพาะเพื่อควบคุมการใช้ทรัพยากรธรณีบางประเภท อาทิเช่น ดินลูกรัง การดูดทรายบก-น้ำ และการขุดตักหน้าดิน
- 2.2) ปรับปรุงกลไกการบริหารและการจัดการทรัพยากรแร่และทรัพยากรธรณีให้มีประสิทธิภาพ

2.3) กำหนดพื้นที่ที่มีศักยภาพในการทำเหมืองแร่เชิงพาณิชย์ให้ชัดเจน รวมทั้งให้มีมาตรการป้องกันผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมโดยรอบ

2.4) การพัฒนาและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรแร่ และทรัพยากรธรณีต้องสอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ และประสานการใช้ประโยชน์ร่วมกับทรัพยากรอื่นๆ รวมทั้งสัมพันธ์กับการขยายตัวของอุตสาหกรรมในประเทศ

2.5) กำหนดหลักเกณฑ์ให้ผู้ประกอบการจัดทำแผนผังโครงการทำเหมืองและแผนการนำแร่ออกมาใช้ประโยชน์ รวมทั้งกำหนดมาตรการป้องกัน แก้ไขและติดตามตรวจสอบผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในแหล่งแร่แต่ละพื้นที่ให้เหมาะสม

2.6) ส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีการทำเหมือง การแยกแร่และการแต่งแร่ที่สามารถรักษาสมดุลของสภาพแวดล้อม รวมทั้งสามารถนำแร่ที่เป็นผลพลอยได้ที่มีค่าออกมาใช้ประโยชน์ เพื่อให้การใช้ทรัพยากรแร่มีประสิทธิภาพสูงสุด

2.7) ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมสินแร่ที่มีคุณภาพทางเศรษฐกิจสูง โดยใช้เทคโนโลยีที่ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระยะยาว ทั้งนี้โดยสงวนทรัพยากรแร่ที่มีศักยภาพที่เป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญของอุตสาหกรรม และมีผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศไว้ในอนาคต

2.8) กำหนดเงื่อนไขการลงทุนจากต่างประเทศให้สอดคล้องกับนโยบายการอนุรักษ์ทรัพยากรแร่ โดยคำนึงถึงความมั่นคงและผลประโยชน์ของประเทศในอนาคต

3) นโยบายการให้ประทานบัตรเหมืองแร่ ควรอนุญาตเฉพาะแร่ที่มีความสำคัญหรืออยู่ในความต้องการของตลาด คู่มากับการลงทุนในเชิงพาณิชย์ และสามารถป้องกัน แก้ไขผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในระดับที่ยอมรับได้

แนวทางดำเนินการ

3.1) พื้นที่ประทานบัตรทำเหมืองแร่ต้องไม่อยู่ในเขตพื้นที่อนุรักษ์ตามมติคณะรัฐมนตรี หากเป็นแร่ที่มีความสำคัญต่อประเทศ ต้องได้รับการพิจารณาจากคณะรัฐมนตรีเป็นเฉพาะกรณีไป

3.2) สนับสนุนให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพิจารณาอนุญาตประทานบัตรและตรวจสอบการดำเนินการตามมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ โดยเพิ่มขีดความสามารถของท้องถิ่นด้วย

3.3) กำหนดระยะเวลาการอนุญาตประทานบัตรให้เหมาะสมกับศักยภาพของแต่ละพื้นที่ และกำหนดหลักเกณฑ์การนำแร่ออก เพื่อป้องกันการทิ้งพื้นที่ไว้โดยไม่ใช้ประโยชน์ รวมทั้งให้มีการส่งคืนพื้นที่สัมปทานให้รัฐ เพื่อนำพื้นที่ภายหลังการทำเหมืองแร่ใช้เป็นสาธารณประโยชน์

4) นโยบายเร่งรัดฟื้นฟูพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแร่แล้ว ให้สามารถนำมาใช้ประโยชน์เพื่อกิจกรรมอื่นตามศักยภาพของพื้นที่

แนวทางดำเนินการ

4.1) ปรับปรุง แก้ไขหลักเกณฑ์การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม และการฟื้นฟูพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแร่แล้วตลอดจนควบคุมให้มีผลบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.2) ให้ผู้ถือประทานบัตรกำหนดกลยุทธ์การจัดการสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ทำเหมืองแร่ตลอดช่วงอายุของประทานบัตร รวมทั้งควบคุมการดำเนินการตามมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อม และการฟื้นฟูพื้นที่อย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง

4.3) จัดสรรค่าภาคหลวงแร่และรายได้จากการผลิตแร่ให้แก่ท้องถิ่นที่มีการทำเหมืองแร่ในสัดส่วนที่เหมาะสม เพื่อการพัฒนาและปรับปรุงสาธารณูปโภค สาธารณูปการ และสภาพแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่น

3.3 ยุทธศาสตร์แร่ กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ได้พบปัญหาด้านข้อจำกัดของทรัพยากรแร่ที่มีอยู่ของประเทศ และปัญหาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและการคัดค้านของกลุ่มมวลชนและชุมชนในท้องถิ่น รวมทั้งกฎหมายและระเบียบปฏิบัติที่ล้าสมัย จึงให้มียุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมแร่ ซึ่งประกอบด้วย 3 ยุทธศาสตร์ พร้อมทั้งมีแผนปฏิบัติการรองรับยุทธศาสตร์ และแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การบริหารจัดการการใช้ทรัพยากรแร่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประเทศ มีเป้าหมาย คือ เพื่อสร้างความมั่นคงในด้านวัตถุดิบแร่และโลหะ สำหรับภาคอุตสาหกรรม และมูลค่าเพิ่มภายในประเทศจากการใช้ทรัพยากรแร่สูงขึ้น

แผนปฏิบัติการรองรับยุทธศาสตร์

- 1) สร้างคลังข้อมูลและสารสนเทศที่ครอบคลุมห่วงโซ่อุปทานของทรัพยากรแร่อย่างครบวงจร
- 2) ผลักดันแผนแม่บท/ยุทธศาสตร์ชาติในการบริหารจัดการทรัพยากรแร่และสร้างความมั่นคงด้านวัตถุดิบแร่
- 3) ผลักดันการจัดตั้งกองทุนเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรแร่
- 4) ส่งเสริมเทคโนโลยีการเพิ่มมูลค่าแร่และการใช้ทรัพยากรแร่อย่างคุ้มค่าด้วยหลัก 3R (Reduce, Reuse, Recycle)
- 5) สร้างมาตรฐานวัตถุดิบแร่เพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรแร่สำหรับภาคอุตสาหกรรมอย่างเต็มมูลค่า
- 6) สนับสนุนการจัดหาวัตถุดิบแร่ให้แก่ภาคอุตสาหกรรมทั้งจากแหล่งแร่ในประเทศและต่างประเทศ

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การเสริมสร้างความเข้มแข็งและความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรม มีเป้าหมาย คือ เพื่อให้อุตสาหกรรมเหมืองแร่และอุตสาหกรรมพื้นฐานที่สืบเนื่องจากแร่มีการใช้เทคโนโลยีในระดับที่สูงขึ้น และมีการบริหารจัดการเป็นเครือข่ายอย่างเข้มแข็ง

แผนปฏิบัติการรองรับยุทธศาสตร์ คือ

- 1) สร้างปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อต่อการลงทุนและการประกอบการในอุตสาหกรรมเหมืองแร่และอุตสาหกรรมพื้นฐาน
- 2) ส่งเสริมความร่วมมือเป็นเครือข่ายในกลุ่มผู้ประกอบการ
- 3) ส่งเสริมสนับสนุนให้อุตสาหกรรมเหมืองแร่และอุตสาหกรรมพื้นฐานยกระดับประสิทธิภาพและก้าวสู่มาตรฐานสากล
- 4) ผลักดันและขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการพัฒนาระบบโลจิสติกส์อุตสาหกรรมให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม
- 5) ส่งเสริมการใช้ระบบบริหารจัดการโลจิสติกส์ที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพทั้งภายในสถานประกอบการ และเชื่อมโยงตลอดห่วงโซ่อุปทานของอุตสาหกรรม

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การกำกับดูแลการประกอบการให้เป็นมิตรต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม มีเป้าหมาย คือ เพื่อให้อุตสาหกรรมเหมืองแร่ได้เป็นที่ยอมรับของทุกภาคส่วน ว่าเป็นมิตรต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม

แผนปฏิบัติการรองรับยุทธศาสตร์ คือ

- 1) ส่งเสริมและสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายชุมชนสัมพันธ์ในพื้นที่ โดยมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน และส่งเสริมเครือข่ายผู้ประกอบการเพื่อถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้แก่กันในลักษณะ "พี่สอนน้อง"
- 2) สร้างความเชื่อมั่นเกี่ยวกับมาตรฐานการประกอบการด้านความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อมของอุตสาหกรรมแร่และอุตสาหกรรมพื้นฐาน เพื่อเป็นที่ยอมรับของสังคม
- 3) สร้างเครือข่ายผู้ให้บริการติดตามตรวจสอบสถานประกอบการที่ได้มาตรฐาน และส่งเสริมให้มีบูรณาการสหวิทยาการเพื่อให้เกิดการปรับปรุงแก้ไขปัญหอย่างเป็นรูปธรรม
- 4) พัฒนาระบบตรวจวัดและรายงานคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้ครอบคลุมพื้นที่เป้าหมาย และนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพของระบบ
- 5) ส่งเสริมการพัฒนาพื้นที่ประกอบการให้มีการปรับสภาพเชิงนิเวศน์และใช้ประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ

3.4 อัตราค่าภาคหลวงแร่

รัฐมีรายได้จากทรัพยากรแร่โดยการจัดเก็บค่าภาคหลวง ในปี 2550 รายละเอียดปรากฏตามตารางข้างล่าง คือ

สรุปการจัดเก็บรายได้ ปี 2550

1. ค่าภาคหลวงแร่หินอุตสาหกรรมเพื่ออุตสาหกรรมก่อสร้าง	310.7	ล้านบาท
2. ค่าภาคหลวงแร่ทองคำ	79.6	ล้านบาท
- บริษัทอัคราไมนิ่ง จำกัด	60.2	ล้านบาท
- บริษัททุ่งคำ จำกัด	19.4	ล้านบาท
3. ค่าภาคหลวงแร่หินอ่อนหินประดับชนิดหินแกรนิต	2.0	ล้านบาท
4. เงินผลประโยชน์พิเศษ ที่จัดเก็บได้ ปี 2551	147.0	ล้านบาท
5. จัดสรรค่าภาคหลวงแร่ให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น	963.0	ล้านบาท

ซึ่งในปี 2550 ได้กำหนดอัตราค่าภาคหลวงใหม่ ตามราคาที่ยึดถือกรรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ประกาศ ในอัตรา ดังต่อไปนี้

ชนิดแร่	ร้อยละของราคาแร่ :		ราคาส่วนที่เกิน(บาท)	ไม่เกิน (บาท)
	หน่วย			
ดีบุก	2.5 : 60 กิโลกรัม		3,000	7,500
	5 : 60 กิโลกรัม		7,500	15,000
	10 : 60 กิโลกรัม		15,000	30,000
	15 : 60 กิโลกรัม		30,000	45,000
	20 : 60 กิโลกรัม		45,000 ขึ้นไป	-
ตะกั่ว	2 : 1 เมตริกตัน		-	8,000
	5 : 1 เมตริกตัน		8,000	12,000
	10 : 1 เมตริกตัน		12,000	20,000
	15 : 1 เมตริกตัน		20,000 ขึ้นไป	-
ทองคำ	2.5 : 1 กรัม		-	400
	5 : 1 กรัม		400	600
	10 : 1 กรัม		600	1,000
	15 : 1 กรัม		1,000	1,500
	20 : 1 กรัม		1,500 ขึ้นไป	-
แร่ชนิดที่มีทั้งสกัดกออกไซด์	0.1 : 1 ทาบหลวง		-	3,000
	5 : 1 ทาบหลวง		3,000	4,000
	10 : 1 ทาบหลวง		4,000	5,000
	15 : 1 ทาบหลวง		5,000	6,000
	20 : 1 ทาบหลวง		6,000 ขึ้นไป	-

ชนิดแร่	ร้อยละของราคาแร่ : หน่วย	ราคาส่วนที่เกิน(บาท)	ไม่เกิน (บาท)
สังกะสี	2 : 1เมตริกตัน	-	10,000
	5 : 1เมตริกตัน	10,000	20,000
	10 : 1เมตริกตัน	20,000	30,000
	15 : 1เมตริกตัน	30,000 ขึ้นไป	-
	2 : 1เมตริกตัน		

หมายเหตุ : ให้เรียกเก็บค่าภาคหลวงแร่สำหรับแร่อื่นๆ นอกเหนือจากที่กล่าวข้างต้น ตามที่กำหนดในบัญชีแร่และอัตราค่าภาคหลวงแร่

และกรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ได้ดำเนินการปรับปรุงค่าภาคหลวงแร่หินอุตสาหกรรมเพื่อการก่อสร้างและหินอุตสาหกรรมปูนซีเมนต์ โดยการเพิ่มค่าภาคหลวงแร่ให้สูงขึ้นร้อยละ 35 – ร้อยละ 50 จากฐานเดิมตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2551 เป็นต้นไป

3.5 พื้นที่เหมืองร้าง

แม้ว่าหน่วยงานภาครัฐจะมีนโยบายเร่งรัดฟื้นฟูพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแร่แล้ว แต่มาตรการและแนวทางการดำเนินงานเป็นไปอย่างล่าช้าและไม่รัดกุมทำให้ผู้ประกอบการหลีกเลี่ยงไม่ดำเนินการเป็นเหตุให้ไม่สามารถนำพื้นที่มาใช้ประโยชน์เพื่อกิจกรรมอื่นตามศักยภาพของพื้นที่ได้

ซึ่งในปี 2549 กรมพัฒนาที่ดิน นำเสนอข้อมูลพื้นที่เหมืองแร่ร้าง คือ เนื้อที่รวมทั้งสิ้น 23,768 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.0074 ของเนื้อที่ทั้งประเทศ ครอบคลุมพื้นที่ 8 จังหวัด 13 อำเภอ 21 ตำบล โดยมีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีเหมืองแร่ร้าง 69 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ 1 จังหวัด 1 อำเภอ 1 ตำบล ในภาคตะวันออก มีเนื้อที่เหมืองแร่ร้าง 19,773 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ 4 จังหวัด 8 อำเภอ 11 ตำบล ภาคใต้ มีเนื้อที่เหมืองแร่ร้าง 3,926 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ 3 จังหวัด 4 อำเภอ 9 ตำบล

ภาค	เหมืองแร่ร้าง (ไร่)
ภาคเหนือ	-
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	69
ภาคกลาง	-
ภาคตะวันออก	19,773
ภาคใต้	3,926
รวมทั้งประเทศ	23,768

3.6 สภาพปัญหาการจัดการทรัพยากรแร่

1) ปัญหาด้านผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และสุขภาพอนามัยอันเนื่องมาจากกิจการการพัฒนาแหล่งทรัพยากรแร่ การทำเหมืองแร่ย่อมจะส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ระดับผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดขึ้นก็จะขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าหากการทำเหมืองแร่มีได้มีแผนการควบคุมป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างรอบคอบ องค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ สภาพภูมิประเทศ และลักษณะของการทำเหมือง โดยทั่วไปผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดจากโครงการทำเหมืองแร่สามารถจำแนกสาเหตุออกได้ 2 ประการคือ

1.1) ผลกระทบที่เกิดจากตัวแร่ (Indigenous effects) ต่อการใช้พื้นที่ เช่น ป่าไม้ พื้นที่อนุรักษ์ รวมถึงแหล่งน้ำ มีแร่บางประเภทจะก่อให้เกิดปัญหาต่อสิ่งแวดล้อม และจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อสุขภาพอนามัยของราษฎรที่อยู่ใกล้เคียง และมีการเปิดดำเนินการในประเทศไทย ได้แก่ ตะกั่ว สังกะสี แมงกานีส โครเมียม เป็นต้น ซึ่งแร่ดังกล่าวหากอยู่ในน้ำก็จะก่อให้เกิดความเสียหายต่อคุณภาพน้ำ หากปะปนอยู่ในดินก็จะทำให้พืชที่เจริญเติบโต โดยอาศัยดินก็จะสะสมตัวของธาตุต่างๆ หากมีการบริโภคพืชเหล่านั้นแล้วจะทำให้ร่างกายของคนเกิดมีการสะสมของธาตุต่างๆ เกินเกณฑ์มาตรฐาน จะมีผลต่อสุขภาพอนามัย นอกจากนั้นแล้วยังมีแร่อีกหลายประเภทที่เกิดผลหรือเกิดร่วมกับแร่ที่ไม่เป็นพิษ เช่น สารหนูที่เกิดร่วมกับสายแร่ดีบุก เป็นต้น การทำเหมืองแร่ที่จัดว่าเป็นพิษนั้น แม้จะมีวิธีการควบคุมที่เข้มงวดแล้วก็ตาม อาจจะมีบางส่วนหลุดรอดออกจากพื้นที่โครงการไปสู่ภายนอกได้ ทั้งนี้เนื่องจากกระบวนการแต่งแร่ แยกแร่ ไม่สามารถจะทำได้อย่างสมบูรณ์ครบถ้วนทุกขั้นตอน

(1.2) ผลกระทบที่เกิดจากการดำเนินการ (Operation effects) ที่เป็นผลภาวะของเสียที่เกิดจากการทำเหมือง เหมืองแร่ทุกชนิดทุกประเภทจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอันมีสาเหตุจากการดำเนินการ เช่น การเปิดหน้าดินก่อให้เกิดการชะล้างและพังทลาย น้ำขุ่นข้นในบริเวณใกล้เคียงกับการขุดแร่ และจากการเปิดเหมืองลักษณะภูมิทัศน์ก็ถูกทำลายลงอีกด้วย ประชาชนที่อยู่อาศัยบริเวณพื้นที่ทำเหมืองแร่ต้องประสบกับปัญหา เช่น เสียง ฝุ่น ควัน แรงสั่นสะเทือน และสารเคมีที่ตกค้างในดิน หรือน้ำที่เกิดจากการทำเหมือง

2) ปัญหาด้านความขัดแย้งของสังคม

กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและเหมืองแร่มีนโยบายในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการทำเหมืองแร่ ตั้งแต่ขั้นตอนการขออนุญาต การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการดำเนินงานของผู้ประกอบการเหมืองแร่ โดยการให้ความรู้และการฝึกอบรมแก่ประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับการทำเหมืองแร่และการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการแต่งตั้งตัวแทนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเจ้าพนักงานในการตรวจสอบและกำกับดูแลการทำเหมืองแร่

แต่กระบวนการดำเนินงานในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการทำเหมืองแร่ไม่เป็นไปตามนโยบายดังกล่าว ทำให้เกิดความเชื่อมั่นต่อกลไกภาครัฐในการบริหารจัดการ และกลายเป็นปัญหาความขัดแย้งทางสังคมเนื่องจาก

2.1) กลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ประชาชนไม่มีส่วนร่วมจริงในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการทำเหมืองแร่ ไม่มีส่วนร่วมในการจัดทำรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment : EIA) และขาดโอกาสในการแสดงความคิดเห็นต่อการตัดสินใจดำเนินโครงการ

2.2) ไม่สามารถบริหารจัดการกลุ่มผลประโยชน์หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่างๆ อย่างเหมาะสม ซึ่งในการดำเนินการของเจ้าของโครงการมักใช้วิธีเข้าหา นายก อบต. แทนการทำความเข้าใจกับราษฎรในท้องถิ่นในระดับกว้าง

3) ปัญหาวิธีการบริหารจัดการที่ไม่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะด้านกฎระเบียบและการวางแผนการใช้ทรัพยากรแร่

3.1) ผลตอบแทนแก่รัฐในรูปแบบต่างๆ ไม่มีความเหมาะสม การจัดเก็บค่าภาคหลวงของแร่บางชนิดไม่คุ้มค่า เช่น แร่ทองคำ เป็นต้น

3.2) หน่วยงานที่รับผิดชอบของภาครัฐ ไม่มีแผนการจัดการการใช้ประโยชน์จากแหล่งทรัพยากรแร่ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3.3) ขาดการบูรณาการภาพรวมการใช้ทรัพยากรแร่ของประเทศ ไม่มีการส่งเสริมให้ใช้ทรัพยากรแร่เป็นวัตถุดิบในภาคอุตสาหกรรมแบบครบวงจร

4) ปัญหาด้านการกำหนดแนวทางและแผนการจัดการทรัพยากรแร่

4.1) ขาดการบูรณาการนโยบายและแผนงานของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องให้เป็นไปอย่างมีเอกภาพซึ่งจะเห็นได้จากยุทธศาสตร์ทรัพยากรแร่ของกรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ที่มุ่งให้มีการขยายการทำเหมืองแร่ ซึ่งไม่สอดคล้องกับนโยบายทรัพยากรแร่ของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มุ่งให้ใช้ทรัพยากรแร่เฉพาะที่คุ้มค่าการลงทุนและสามารถป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมได้

4.2) การขาดประสิทธิภาพในการติดตามตรวจสอบให้เหมืองแร่ปฏิบัติตามรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA)

4.3) การขาดการพัฒนาเทคโนโลยีในการผลิตแร่หรืออุตสาหกรรมรองรับการเพิ่มมูลค่าแร่ ทำให้ต้องส่งสินแร่หรือแร่ดิบไปยังต่างประเทศ เช่น แร่ทองคำ แร่ยิปซัม แร่เหล็ก เป็นต้น

4.4) ขาดการคำนึงถึงทิศทางการพัฒนาที่เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ เช่น การท่องเที่ยวหรือการทำอุตสาหกรรมเหมืองแร่ รวมทั้งไม่คำนึงถึงความสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4.5) ขาดแนวทางดำเนินการเพื่อสงวนแหล่งแร่ที่สำคัญของประเทศไว้เป็นทุนของชาติ
ในอนาคต

5) ปัญหาความเสื่อมโทรมของพื้นที่อันเกิดจากการทำเหมืองแร่

5.1) ขาดมาตรการในการกำกับควบคุมให้เจ้าของโครงการการทำเหมืองแร่
ต้องดำเนินการฟื้นฟูสภาพธรรมชาติให้กลับคืนมาหลังจากทำเหมืองแร่แล้ว

5.2) ขาดแนวทางที่ความชัดเจนในการดำเนินการเพื่อให้มีการฟื้นฟูสภาพธรรมชาติ
ซึ่งเป็นภาระหน้าที่ของหน่วยงานที่จะต้องดูแลรับผิดชอบเป็นหลัก

6) ปัญหาการจัดทำรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) และการติดตามตรวจสอบ เพื่อให้มีการดำเนินการตาม EIA

6.1) ในการจัดทำรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) ยังคงวิเคราะห์เรื่อง
เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพียงด้านเดียว โดยขาดการใช้มิติทางสังคมและสุขภาพ
อนามัยของประชาชนร่วมวิเคราะห์ ซึ่งมีความสำคัญเท่าเทียมกัน รวมทั้งมักขาดข้อมูลพื้นฐานเชิงลึก
ในพื้นที่สมบูรณ์ เช่น ข้อมูลด้านวัฒนธรรม ความเชื่อของชุมชน วิถีชีวิต การประกอบอาชีพ เป็นต้น

6.2) บริษัทที่ปรึกษาและนักวิชาการที่รับจ้างทำรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม
(EIA) ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการจัดการสิ่งแวดล้อมของประเทศ ยังขาดระบบการเจ้าหน้าที่ถูกต้อง
มีข้อกำหนดที่ไม่ครอบคลุมโครงการ โดยมักจะกำหนดการสร้างความปลอดภัยให้กับโครงการไว้แล้ว
มีเป้าหมายในการทำให้โครงการได้รับการอนุมัติ มีการปิดบังประชาชนในพื้นที่ไม่ได้รับทราบข้อมูลที่
ชัดเจนเป็นเหตุให้ประชาชนไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำรายงานวิเคราะห์
สิ่งแวดล้อม (EIA) ได้

6.3) ขาดการติดตามตรวจสอบให้เจ้าของเหมืองแร่ต้องดำเนินการให้เป็นไปตามรายงาน
การวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) อย่างเคร่งครัด

4. ความเห็นและข้อเสนอแนะ

4.1 ด้านการป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย

1) ให้มีการจำแนกพื้นที่ทำเหมืองแร่ (Zonning) ให้ชัดเจน เพื่อไม่ก่อให้เกิดการทำลาย
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยังอยู่ในสภาพสมบูรณ์ รวมทั้งเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพ
อนามัยของประชาชนในท้องถิ่น

2) ส่งเสริมการประกอบกิจการเหมืองแร่ที่ดี โดยการยกระดับมาตรฐานสถานประกอบการ
การทำเหมืองแร่และกิจการต่อเนื่อง ให้มีมาตรฐานสูงขึ้นทั้งในด้านการผลิตและความรับผิดชอบต่อ
สังคม โดยให้ทุกเหมืองแร่มีแผนการควบคุม ป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และผลกระทบต่อสุขภาพ
อนามัยของประชาชนในท้องถิ่นอย่างชัดเจนและรอบคอบ รวมทั้งไม่ก่อให้เกิดความสูญเสีย
ความสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติชนิดอื่น เช่น ดิน น้ำ ป่าไม้ โดยเผยแพร่แผนดังกล่าวให้ประชาชน

ได้รับทราบ รวมทั้งควรมีมาตรการควบคุมหรือกำหนดบทลงโทษบริษัทที่ประกอบกิจการเหมืองที่ไม่ได้มาตรฐาน เพื่อไม่ให้รับสัมปทานต่อไป ทั้งนี้ควรกำหนดมาตรการแรงจูงใจ

3) ให้มีหน่วยงานติดตามเฝ้าระวังการปนเปื้อนของสารเคมีอันเกิดจากการทำเหมืองแร่เป็นประจำและต่อเนื่อง มีระบบการตรวจวัดการปนเปื้อนของสารเคมีในน้ำ ดิน และอากาศที่มีประสิทธิภาพและแจ้งผลการตรวจวัดให้ประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับทราบ รวมทั้งให้มีระบบเตือนภัยที่มีประสิทธิภาพในภาวะที่เกิดการรั่วไหลของสารเคมีจากการทำเหมืองแร่ที่อาจก่อผลร้ายแรงต่อทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน

4) แม้ว่าการให้ประทานบัตรเหมืองแร่จะทำให้เฉพาะที่อยู่นอกเขตพื้นที่อนุรักษ์ แต่ก็ควรที่จะให้มีกลไกในการตรวจสอบไม่ให้มีการปล่อยของเสียหรือสารเคมีจากการทำเหมืองแร่เข้าไปยังพื้นที่อนุรักษ์ที่อยู่ใกล้เคียง รวมทั้งไม่ควรอนุญาตให้มีการบรรทุกแร่ผ่านพื้นที่อนุรักษ์

4.2 ด้านการฟื้นฟูระบบนิเวศน์และความสมบูรณ์ของพื้นที่เหมืองแร่ร้าง

ให้มีหน่วยงานกำหนดมาตรการกำกับและติดตามตรวจสอบให้เจ้าของเหมืองแร่ต้องจัดทำแผนการฟื้นฟูพื้นที่เหมืองแร่ร้างและดำเนินการตามแผนดังกล่าว เพื่อคืนความสมบูรณ์ของระบบนิเวศน์และทรัพยากรธรรมชาติ โดยการประสานงานกับหน่วยงานที่รับผิดชอบพื้นที่อย่างใกล้ชิด เช่น กรมป่าไม้ เป็นต้น

4.3 ด้านการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในสังคม

1) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจโครงการทำเหมืองแร่มีส่วนร่วมในการจัดทำรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) และร่วมในกระบวนการปรึกษาหารือภายใต้การรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่สมบูรณ์และเท่าเทียมกัน

2) ส่งเสริมและสนับสนุนให้เจ้าของเหมืองแร่ให้ความสำคัญกับประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่ และให้เจ้าของเหมืองแร่ให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการเหมืองแร่ที่ถูกต้องแก่ประชาชนในพื้นที่เพื่อมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานตั้งแต่ต้นและร่วมแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้น

3) สั่งการให้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการกำกับควบคุมการทำเหมืองแร่ให้ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพตรงไปตรงมา และมีความเด็ดขาด เพื่อสร้างความเชื่อมั่นต่อประชาชน

4.4 ด้านการปรับปรุงแก้ไขอัตราค่าภาคหลวงแร่

1) ให้มีการแก้ไขปรับปรุงอัตราค่าภาคหลวงแร่ให้สูงกว่าเดิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรับอัตราค่าภาคหลวงแร่ทองคำให้คุ้มค่างับการให้ประทานบัตรแร่ เพื่อเป็นรายได้ของประเทศ

2) ให้รัฐสร้างกลไกควบคุมการผลิตการใช้ทรัพยากรแร่ที่สำคัญของประเทศ โดยมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการดำเนินโครงการเช่น ก๊าซธรรมชาติ ปิโตรเลียม แร่ที่ใช้สำหรับทำปุ๋ย เป็นต้น เพื่อให้การเก็บค่าภาคหลวงเข้าสู่ภาครัฐให้ได้มากที่สุด รวมถึงการจัดสรรเงินรายได้ดังกล่าวเป็นกองทุนสำหรับการจัดการปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ของชุมชนต่างๆ ที่มีสาเหตุมาจากโครงการทำเหมืองแร่

4.5 ด้านการกำหนดแนวทางและแผนการจัดการทรัพยากรแร่

- 1) ให้มีแผนแม่บทหลักการจัดการทรัพยากรแร่ของประเทศในระยะยาว โดยกำหนดให้ นโยบายทรัพยากรแร่เป็นวาระแห่งชาติ เพื่อส่งเสริมให้มีการนำทรัพยากรแร่ไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด
- 2) ให้มีการบูรณาการนโยบายและแผนงานของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรแร่เข้าด้วยกัน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปในทิศทางเดียวกันอันจะทำให้การจัดการมีประสิทธิภาพ เนื่องจากปัจจุบันนโยบายและยุทธศาสตร์ของบางหน่วยงานยังขัดแย้งกันเอง
- 3) ให้มีมาตรการติดตามตรวจสอบการดำเนินโครงการการทำเหมืองแร่อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เจ้าของได้ปฏิบัติตามรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) อย่างเคร่งครัด
- 4) ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการใช้เทคโนโลยีในการผลิตแร่ที่ทันสมัย และการพัฒนาอุตสาหกรรมต่อเนื่องจากแร่แบบครบวงจรในประเทศแทนการส่งออกแร่หรือแร่ดิบออกนอกประเทศ
- 5) ให้ทบทวนนโยบายการส่งออกแร่ดิบออกนอกประเทศ เนื่องจากประเทศได้รับค่าตอบแทนที่เป็นอัตราค่าภาคหลวงจํานวนน้อยมาก จึงไม่ควรเป็นวัตถุดิบส่งออก และ ให้มีนโยบายที่จะสงวนแหล่งแร่ที่สำคัญของประเทศไว้เพื่อเป็นทุนของชาติในอนาคต เช่น แร่ทองคำ เป็นต้น รวมทั้งทบทวนการให้ประทานบัตรแร่แก่นักลงทุนจากต่างประเทศ
- 6) ควรให้มียุทธศาสตร์ การจัดหาวัตถุดิบจากทรัพยากรธรณีเพื่ออุตสาหกรรม (Mineral Raw Materials Provider) ให้ชัดเจน กำหนดบทบาทของกรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ ให้เป็นผู้รับผิดชอบการพัฒนาทั้งภายในและภายนอก
- 7) ควรให้มีการศึกษาประเมินยุทธศาสตร์ในการพัฒนาแหล่งทรัพยากรธรณี รวมถึงแหล่งแร่ที่สำคัญโดยภาครัฐควรเป็นผู้ดำเนินการเพื่อตัดสินใจในการพัฒนาและกำหนดกรอบเงื่อนไขต่างๆ ที่จำเป็นให้เป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน ที่ภาคเอกชนผู้ลงทุนในการพัฒนาแหล่งทรัพยากรดังกล่าวต้องปฏิบัติตาม

4.6 ด้านการจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ (SEA) และการปรับปรุงการจัดทำรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA)

- 1) ให้มีการจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Environmental Assessment : SEA) ก่อนกำหนดให้มีโครงการทำเหมืองแร่ และก่อนการจัดทำรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) สำหรับแร่ที่มีศักยภาพและมีอยู่ในหลายพื้นที่ เช่น แร่โปแตช แร่เกลือหิน เป็นต้น เพื่อให้ทราบทิศทางการพัฒนาที่เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่และไม่ส่งผลกระทบในด้านต่างๆ
- 2) ในการทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) สำหรับแร่ที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และชุมชนอย่างรุนแรง ต้องดำเนินการให้มีการทำรายงานวิเคราะห์ผลกระทบด้านสุขภาพ (Health

Impact Assessment : HIA) ควบคู่กันไปด้วย เพื่อให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 67¹

3) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนในพื้นที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) และรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบด้านสุขภาพ (HIA) เพื่อให้สามารถเข้าถึงข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญซึ่งจะทำให้การจัดทำรายงานวิเคราะห์ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและรายงานผลกระทบด้านสุขภาพสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงทำให้การแก้ไขปัญหาดำเนินการไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4) ส่งเสริมและสนับสนุนให้บริษัทที่ปรึกษาและนักวิชาการที่รับจ้างทำรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม(EIA) ได้ปรับทัศนคติและแนวคิดในการทำหน้าที่ช่วยปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สมบูรณ์ของชาติ โดยไม่เป็นเครื่องมือให้กับบริษัทหรือเจ้าของโครงการผู้ว่าจ้าง

5) ให้มีมาตรการควบคุมและลงโทษบริษัทที่ปรึกษาและนักวิชาการที่รับจ้างทำรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) ที่ขาดจรรยาบรรณ ไม่ซื่อสัตย์ในวิชาชีพ และขาดความรู้ความสามารถ เพื่อไม่ให้เกิดการดำเนินการของบริษัทที่ปรึกษาและนักวิชาการดังกล่าวก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศ

6) กำหนดให้บริษัทที่ปรึกษาและนักวิชาการที่รับจ้างทำรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) ต้องแจ้งให้ประชาชนในพื้นที่ทราบในการลงไปเก็บข้อมูลในพื้นที่ เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ได้ซักถามถึงความเป็นมาของโครงการ ข้อห่วงใยของประชาชน รวมถึงมาตรการในการแก้ไขปัญหาที่ประชาชนอาจได้รับ ซึ่งการดำเนินการอย่างเปิดเผยตรงไปตรงมาของบริษัทที่ปรึกษาและนักวิชาการจะสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนตามกระบวนการจัดทำรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA)

¹ สิทธิชุมชนที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการอนุรักษ์ บำรุงรักษาและการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพและในการคุ้มครองส่งเสริมและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปกติ และต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิการ หรือคุณภาพชีวิตของตน ย่อมได้รับความคุ้มครองตามความเหมาะสม การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรง ทั้งด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและสุขภาพ จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะได้ศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในชุมชนและจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและ ผู้มีส่วนร่วมได้เสียก่อน รวมทั้งได้ให้องค์การอิสระ ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการการศึกษาด้าน สิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติหรือด้านสุขภาพ ให้ความเห็นประกอบก่อนการดำเนินการดังกล่าว สิทธิชุมชนที่จะ ฟ้องหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นของรัฐที่เป็นนิติบุคคล เพื่อให้ ปฏิบัติหน้าที่ตามบัญญัตินี้ ย่อมได้รับความคุ้มครอง